

коефіцієнт інсуляризованості – 0,25. Усі ці показники засвідчують неможливість створення ядер екологічної мережі.

3. Для досягнення оптимального співвідношення природно-заповідних територій басейну р. Західний Буг необхідно його площу збільшити в 4 рази.

4. У перспективі успішне розширення площ ПЗО басейну дасть змогу розбудувати національну та Пан'європейську екомережу, а також водно-болотних угідь міжнародного значення. Це відповідно стимулюватиме розвиток рекреації та туризму, сприятиме покращенню екологічної ситуації басейну, а також збереженню та відновленню його біорізноманіття.

Список використаної літератури

1. Боярин М. В. До питання природоохоронної діяльності в басейні річки Західний Буг на території Волинської області / М. В. Боярин // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2008. – № 801 : Екологія. – С. 88–93.
2. Забокрицька М. Р. Гідроекологічний стан басейну Західного Бугу на території України : монографія / М. Р. Забокрицька, В. К. Хільчевський, А. П. Манченко. – К. : Ніка-Центр, 2006. – 184 с.
3. Карпюк З. К. Природно-заповідна і екологічна мережі / З. К. Карпюк, М. М. Мельничук // Природа Західного Полісся, прилегло до Хотиславського кар'єру Білорусі : монографія / за ред. Ф. В. Зузук. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2014. – С. 217-237.
4. Клименко В. Г. Оцінка та аналіз ефективності природоохоронної мережі Харківської області графоаналітичним методом / В. Г. Клименко, А. В. Олійник // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії : зб. наук. пр. – Харків, 2014. – Вип. 19. – С. 36-41.
5. Ковальчук І. П. Природно-заповідний фонд басейну р. Стохід : сучасний стан, картографічна модель, шляхи оптимізації функціонування / І. П. Ковальчук, Т. С. Павловська, Д. В. Савчук // Часопис картографії : зб. наук. пр. – К : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2011. – Вип. 3. – С. 82-91.
6. Павловська Т. Актуальні питання досліджень сучасного стану природно-заповідної мережі басейну р. Вижівка (Правобережжя Прип'яті) / Т. Павловська, І. Ковальчук, Л. Василюк // Наукові записки Тернопільського нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія : Географія. – Тернопіль : СМП "Тайп". – 2013. – № 2. – С. 228-233.
7. Природно-заповідний фонд Волинської області / Держ. Управління екобезпеки у Волин. обл., Волин. держ. лісоп. об-ня "Волиньліс" ; упоряд. : М. Химин, В. Тудейко, О. Грицай [та ін.]. – Луцьк : Ініціал, 1999. – 48 с.
8. Приходько М. М. Новітні основи басейнового управління природними ресурсами : монографія / М. М. Приходько. – Івано-Франківськ, 2006. – 2006. – 280 с.
9. Розбудова екомережі України / за ред. Ю. Р. Шеляг-Сосонко. – К. : Програма розвитку ООН. Проект "Екомережі", 1999. – 127 с.
10. Царик Л. Визначальна роль мережного підходу на сучасному етапі оптимізації природоохоронних територій / Л. Царик // Наукові записки Тернопільського нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія : Географія. – Тернопіль : СМП "Тайп". – 2014. – № 1 (випуск 36). – С. 205-209.

Стаття надійшла до редколегії
9.04.2015 р.

УДК 911.5 : 502.6 (477)

В. В. Худоба – викладач кафедри туризму Львівського державного університету фізичної культури
П. С. Теліш – завідувач лабораторії екологічної експертизи, асистент кафедри РВПР і ОП Львівського національного університету імені Івана Франка

Особливості розвитку ландшафтних парків на прикордонних територіях (на матеріалах Люблінського воєводства і Львівської області)

*Роботу виконано на кафедрі РВПР і охорони природи
ЛНУ імені Івана Франка*

Роглядаються результати порівняльно-географічних досліджень ландшафтних парків на прикордонних територіях України і Польщі. Здійснено ретроспективний аналіз виникнення та розвитку ландшафтних парків у сусідніх державах. Досліджено правові засади функціонування та основні завдання цих природоохоронних

об'єктів. Розглянуто особливості формування і розвитку мережі ландшафтних парків на території Люблінського воєводства та Львівської області. Проаналізовано структуру земельних угідь і особливості організаційної структури управління цих парків, розглянуто основні механізми їхнього функціонування. Запропоновано шляхи покращення діяльності регіональних ландшафтних парків Львівської області з використанням досвіду функціонування ландшафтних парків у Люблінському воєводстві.

Ключові слова: регіональні ландшафтні парки, прикордонні території, Люблінське воєводство, Львівська область.

Худоба В.В., Телиш П.С. Особенности развития ландшафтных парков на приграничных территориях (на примере Люблинского воеводства и Львовской области). Приведены результаты сравнительно-географических исследований ландшафтных парков на приграничных территориях Украины и Польши. Осуществлен ретроспективный анализ возникновения и создания ландшафтных парков в соседних странах. Исследованы правовые аспекты функционирования и основные задачи этих природоохранных объектов. Рассмотрены особенности формирования и развития сети ландшафтных парков на территории Люблинского воеводства и Львовской области. Проанализирована структура земельных угодий и особенности организационной структуры управления ландшафтных парков, рассмотрены главные механизмы их функционирования. Предложены пути улучшения деятельности региональных ландшафтных парков Львовской области с использованием опыта функционирования ландшафтных парков Люблинского воеводства.

Ключевые слова: региональные ландшафтные парки, пограничные территории, Люблинское воеводство, Львовская область.

Kbudoba V.V., Telish P.S. Features of landscape parks in the border areas (based on Lublin and Lviv region). In the article considered the results of comparative-geographical studies of landscape parks in the border areas of Ukraine and Poland. Done retrospective analysis of the creation and development of landscape parks in neighboring states. Were examined the legal principles of functioning and the main tasks of these environmental protection objects. Considered the features of the formation and development of the network of landscape parks in Lublin province and Lviv region. Analysed the structure of lands and features of organizational structure of these parks, the basic mechanisms of their functioning. Were offered the ways of improvement of activity of the regional landscape parks of Lviv region, using the experience of the functioning of landscape parks in Lublin province.

Keywords: regional landscape parks, Borderlands, Lublin region, Lviv region.

Постановка наукової проблеми та її значення. У двох східноєвропейських країнах Україні та Польщі існує розвинута система взаємно доповнюваних форм територіальної охорони природи з різноманітною метою та способами створення. В обох країнах ландшафтні парки становлять важливу її складову. В Україні їх називають регіональними ландшафтними парками, а в Польщі – ландшафтними (крайобразовими) парками. Система цих парків творилася шляхом еволюції, під час якої зростала їхня площа та змінювалися функції. На сьогодні актуальним є проведення порівняльного аналізу діяльності цих природоохоронних територій на прикордонних територіях.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. У науковій літературі перші пропозиції щодо створення регіональних ландшафтних парків присвячені праці К.І. Геренчука і С. Стойка (1976), питаннями організації цих парків в Україні займалася група авторів на чолі з проф. Андрієнко Т. (1996), а в 2004 р. нормативно-правовим забезпеченням та розвитком їхньої діяльності, пропозиції щодо створення нових РЛП висвітлені в працях В. Гетьмана (2003), С. Кукурудзи (2005), П. Царика (2009), А. Гудзевича (2012) та ін. У польській науковій літературі цим питанням присвячені праці З. Новака (1963), С. Козловського (1973), А. Чемерди і К. Заберовського (1977), Й. Богдановського (1978), А. Чемерди і В. Кухарського (1979), А. Ягусевич (1972, 1979), М. Барановської-Яноти і Г. Коженяк (1991).

Формування мети та завдань статті. Метою дослідження є порівняльний аналіз особливостей формування та функціонування мережі ландшафтних парків на прикордонних територіях України та Польщі на прикладі Львівської області і Люблінського воєводства.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Ідея творення ландшафтних парків у Польщі зародилася у 40–50 рр. ХХ ст. Її автором був З. Новак, який спільно з колективом авторів з Краківської політехніки пропагували концепцію створення Юрайського ландшафтного парку, що передбачала створення великого рекреаційного природоохоронного об'єкта для мешканців Кракова і Гірської Сілезії, головною метою якого повинна була стати охорона естетичного вигляду ландшафтів. З. Новак під ландшафтним парком розумів: “атракційну з ландшафтного, естетичного і культурного погляду територію, призначену для різноманітних масових та індивідуальних форм відпочинку”. У склад ландшафтних парків могли входити не тільки природні, а й і антропогенні об'єкти [12].

Ідея створення ландшафтних парків на державному рівні вперше обговорювалась на сесії Державної Ради Охорони Природи Польщі в 1964 р. [17]. Тут було констатовано необхідність

творення таких природоохоронних об'єктів, на території яких була б дозволена господарська діяльність, але водночас вони мали б запобігати її надмірному впливу. Цими об'єктами мали стати власне ландшафтні парки. Концепцію створення ландшафтних парків та окреслення їхніх головних функцій запропонував у 1966–1967 рр. Т. Щенни [21]. Базуючись на його поглядах Рада Охорони Природи у 1971 році опрацювала концепцію охорони ландшафтів [12].

Адміністративно-територіальна реформа 1975 р. значно пришвидшила роботу над творенням нових категорій природоохоронних об'єктів і тому друга половина 70-их рр. ознаменувалася створенням перших ландшафтних парків і територій охорони ландшафту. Перші два парки (Вігерський і Сувальський) були створені у північно-східній частині Польщі у 1976 році. Вже до кінця 1970-их рр. в країні налічувалось майже 10 ландшафтних парків загальною площею 207 338 га, що становило 0,7% території Польщі [12].

Після прийняття Закону “Про охорону і перетворення довкілля” від 31 січня 1980 року, який вперше давав правову підставу для створення ландшафтних парків, процес їх формування значно пришвидшився, проте значна частина парків, створених в цей період пізніше була перетворені у національні парки. Однак, у другій половині 90-их рр. процес створення ландшафтних парків у Польщі значно сповільнився. А після проведення у 1999 р. чергової адміністративно-територіальної реформи в країні вже не створено жодного ландшафтного парку.

Одночасно зі збільшенням кількості і площі парків проходила і зміна поглядів стосовно їхньої мети і функцій. Спочатку ландшафтні парки мали слугувати головно збереженню вигляду ландшафтів на найцінніших ділянках. Однією з найголовніших функцій парків мала б бути рекреаційна функція. Розвиток туризму на території цих парків мав розвантажити території національних парків.

Деякий відхід від такої концепції простежувався у 70-их роках, на початку створення парків. Почали переважати погляди, що охороні повинен підлягати охороні весь комплекс умов середовища, а туризм і рекреація повинні обмежуватися. Наприкінці 70-их рр. С. Козловський висловив думку, що ландшафтні парки повинні бути “смугами тиші”, де дозволений лише пішохідний, велосипедний чи водний туризм [15]. Одночасно А. Ягусевич вважав, що у ландшафтних парках можна розвивати виключно пізнавальний чи екологічний туризм [14]. Подібні погляди переважають і в “Концепції охорони ландшафту”, прийнятій у 1979 році Державною Радою Охорони Природи, де забороняється розмішувати на території ландшафтних парків стаціонарні об'єкти розміщення туристів [7].

Як зазначають М. Барановська-Янота і Д. Пташицька-Яцковська автори багатьох праць часто довільно трактували не лише функції, а й саме поняття парків. Деколи згладжувалися відмінності між ландшафтними і національними парками, тому у 1987 р. вони запропонували концепцію визначення мети і функцій всіх природоохоронних категорій Польщі. Згідно з їхнім трактуванням ландшафтні парки – це “території з чітко окресленими межами, які загалом включають як природні екосистеми (ліси, луки, озера, болота) переважно мало змінені, так і екосистеми створені людиною (рілля, пасовища, сади), а навіть сільську і міську забудову” [17].

Визначення та загальні засади функціонування ландшафтних парків у Польщі на законодавчому рівні вперше були зафіксовані у 1991 р. (Закон про охорону природи від 16 жовтня 1991 р.). Ландшафтний парк був визначений як “охоронна територія, цінна з природного, історичного, чи культурного погляду, а метою його створення є збереження, популяризація цих цінностей на засадах раціонального господарювання” [22]. У 2000 р. “засади раціонального господарювання” було замінено на “засади зрівноваженого розвитку”. Таке формулювання підкреслює необхідність на території ландшафтних парків гармонізації природоохоронних заходів із суспільними та господарськими [17].

У 90-их роках у Польщі відбулися значні зміни в системі охорони природи. Загалом після 1991 р. охорона ландшафтів провадиться у тісній співпраці з міжнародними організаціями. Про високу природоохоронну цінність польських ландшафтних парків засвідчує ще й те, що декілька з них отримали міжнародний статус.

Питання про потребу організації в Україні територій рекреаційного призначення вперше обговорювалося на IV Всесоюзній нараді з охорони природи, що відбулася в 1961 р. в Новосибірську, а потім неодноразово піднімалося на різних конференціях. Л. Шапошников запропонував називати такі території природними парками. К. Геренчук та С. Стойко наголошують на потребі створення невеликих за площею, так званих регіональних природних парків [2]. Зокрема С. Стойко пізніше обґрунтовує актуальність організації нової категорії особливо охоронних територій – регіональних ландшафтних парків рекреаційного призначення. На його думку регіональні ландшафтні парки це особливо охоронні територіальні комплекси, які відзначаються естетичністю природних та

окультурених ландшафтів, сприятливими для відпочинку кліматичними умовами, значним рекреаційним потенціалом, де в гармонії з природною мають місце раціональні форми господарського впливу на навколишнє середовище, яке придатне для оздоровлення населення [4].

Формування мережі РЛП розпочалося на початку 90-х років в західній частині України, пізніше було створено низку парків на сході та півдні країни. Перший РЛП (“Дністровський каньйон”) було створено в 1990 р. у Тернопільській області на території 42 тис. га. З прийняттям закону України “Про природно-заповідний фонд України” від 16 червня 1992 р. в Україні була офіційно введена ця нова категорія природно-заповідного фонду – регіональний ландшафтний парк (РЛП). Становлення мережі РЛП України відзначається стрімким розвитком, особливо в період з 1992 по 2005 рр. (Рис. 1.).

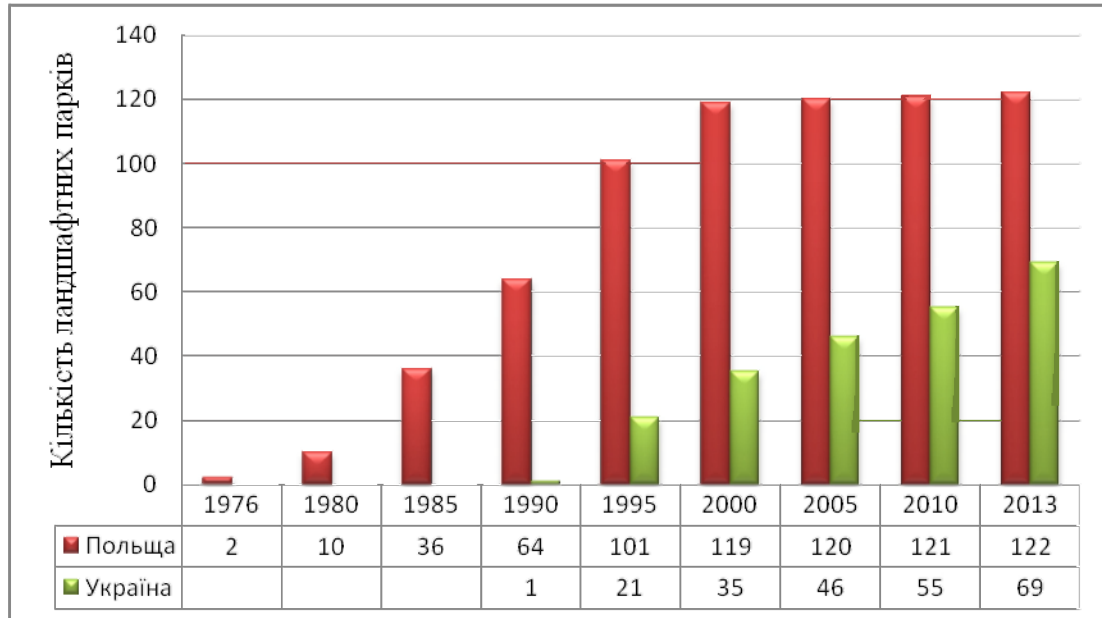

Рис. 1. Зростання кількості ландшафтних парків в Україні та Польщі

За матеріалами Державної служби заповідної справи станом на 01.01.2013 р. на території України нараховувалось 69 РЛП загальною площею 758,5 тис. га, що сягає 19,3% від площі природно-заповідного фонду України. Середня площа парку приблизно становить 12 тис. га. Найбільшим за площею є РЛП “Сеймський” – 98 857,9 га, який знаходиться в Сумській області, найменший РЛП “Богуславль” площею 7,5 га в місті Києві.

Мережа РЛП досить повно репрезентує природне різноманіття України. Недостатньо репрезентована центральна частина лісостепової зони та Кримські гори. Найбільша кількість регіональних ландшафтних парків знаходиться в західній та північно-східній частині України.

На початку 70-их рр., коли почався процес створення ландшафтних парків у Польщі діяв Закон про охорону природи з 1949 року, який не передбачав охорони ландшафту. Правовою підставою для створення ландшафтних парків були закони про місцеві ради та просторове регіональне планування території [18]. Можливість створення ландшафтних парків згідно законодавства з’явилася лише після прийняття Закону про охорону і перетворення довкілля від 31 січня 1980 року [22]. Визначення ландшафтного парку, порядок його створення і виконувани функції окреслював черговий Закон про охорону природи від 16 жовтня 1991 р. [22].

На сьогодні правову підставу діяльності ландшафтних парків у Польщі регламентує Закон про охорону природи від 16 квітня 2004 року. Згідно цього документа ландшафтний парк – це природоохоронна територія, котра містить ландшафтні умови, цікаві з природничого, історичного і культурного погляду. У кожному ландшафтному парку створюється Служба ландшафтного парку головними завданнями якої є проведення заходів зі збереження природних умов ландшафтів парку, історичної і культурної цінності та освітньої діяльності. Працівники Служби парку мають закріплене законом право до покарання осіб, які порушують охоронний режим парку. Окрім цього при кожному парку діє Рада ландшафтного парку, яка виконує консультативні функції. Рада складається переважно з 10–20 осіб, яких призначає воєвода раз на п’ять років.

Головними законодавчими актами, які регламентують діяльність ландшафтних парків у Польщі є розпорядження воєводи про створення парку та план охорони парку. План охорони ландшафтного парку повинен бути підготовленим не пізніше ніж через 5 років після створення парку на 20-річний

період. Проект плану охорони парку готує директор парку, а затверджує своїм розпорядженням воєвода. Плани охорони повинні містити зокрема конкретні об'єкти парку, що призначені для наукових, освітніх, туристичних, рекреаційних цілей та інших форм господарювання, дозволених на території парку [22].

Як польські так і українські ландшафтні парки зараховують до п'ятої категорії природоохоронних об'єктів МСОП (території охорони морського чи сухопутного ландшафту) [19].

Ландшафтні парки є багатофункціональними об'єктами. Е. Гацька-Гресікевич всі функції, що виконують ландшафтні парки пропонує об'єднати у чотири групи: екологічні, господарські, суспільні й політичні [12].

Засади комплексного використання ландшафтних парків, зокрема й туристичного досить детально опрацьовані в науковій літературі [6,].

Діяльність та функціонування регіональних ландшафтних парків в Україні регулює закон України "Про природно-заповідний фонд України" від 16 червня 1992 р.. Відповідно до цього закону регіональними ландшафтними парками є природоохоронні рекреаційні установи місцевого чи регіонального значення, що створюються з метою збереження в природному стані типових або унікальних природних комплексів та об'єктів, а також забезпечення умов для організованого відпочинку населення.

РЛП організуються, як правило, без вилучення земельних ділянок у їх власників або користувачів. У разі необхідності вилучення земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів для потреб регіональних ландшафтних парків воно проводиться в порядку, встановленому законодавством України. На регіональні ландшафтні парки покладається виконання таких завдань:

- збереження цінних природних та історико-культурних комплексів та об'єктів;
- створення умов для ефективного туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з дотриманням режиму охорони заповідних природних комплексів і об'єктів;
- сприяння екологічній освітньо-виховній роботі [3].

Особливістю регіональних ландшафтних парків є те, що їх створення має на меті як охорону і раціональне використання цінних природних територій, так і збереження історико-культурних комплексів та об'єктів, здійснення рекреаційної діяльності. Власне в цій категорії зближуються дві лінії охорони, які існують в Україні – охорони об'єктів природи та історико-культурних об'єктів.

РЛП є юридичними особами, що утримуються за рахунок бюджетних та інших коштів, передбачених законом, та положень які, згідно закону України "Про природно-заповідний фонд України" затверджують органи центрального органу виконавчої влади в галузі охорони природного середовища на місцях. РЛП можуть бути землекористувачами, якщо в склад їх території включають землі з вилученням, щоб не бути землекористувачем, якщо їх території сформовані за рахунок земель інших землекористувачів.

Цінність території, придатність її для створення РЛП залежить від наявності природних, культурних та історичних цінностей, можливостей проведення на їх базі екологічного виховання і туризму. РЛП є об'єктами місцевого підпорядкування і створюються за рішенням обласної Ради, можливо двох або більше областей, якщо парк є міжобласним. Термін розгляду клопотання становить один місяць. Після схвалення клопотання проводиться його узгодження із землевласниками та землекористувачами стосовно визначення меж та площі об'єкта, порядку використання природних ресурсів на його території після заповідання та отримання принципової згоди на заповідання.

Після узгодження клопотання органу виконавчої влади в галузі навколишнього природного середовища забезпечує розроблення проектів створення об'єкта шляхом залучення спеціалізованих проектних та наукових установ. Після прийняття рішення про утворення парку створюється дирекція та формується штат співробітників.

Регіональні ландшафтні парки належать до природно-заповідних об'єктів багатофункціонального призначення, що мають достатньо великі території, які охоплюють землі різних землекористувачів і різного цільового призначення. Особливістю цих об'єктів є те, що будь-яка діяльність, що здійснюється на їх території, має бути підпорядкована інтересам охорони природи, збереженню біотичного та ландшафтного різноманіття, а також забезпеченню умов для організованого відпочинку населення, туризму та інших видів рекреаційної діяльності. Для того щоб регіональний ландшафтний парк виконував притаманні йому завдання та функції його територію поділяють на такі функціональні зони: заповідна зона, зона регульованої рекреації, зона стаціонарної рекреації та господарська зона.

Досвід існування РЛП засвідчує, що встановлення в РЛП заповідної зони є досить складним завданням, оскільки РЛП практично не мають власних земельних угідь і не можуть забезпечити

заповідний режим території [1, с.28]. Виняток становлять об'єкти природно-заповідного фонду, які розміщені на території РЛП і формують його заповідну зону.

Більшість РЛП України створювались на територіях, що відповідають вимогам, які висуваються до цих об'єктів. Проте розвиток діяльності РЛП України гальмується недосконалою нормативно-правовою базою. В законодавчому порядку чітко не визначені ті форми і види діяльності, що можна здійснювати в межах РЛП. Регіональні ландшафтні парки є об'єктами регіонального і місцевого підпорядкування, а це часто означає, що для їхнього фінансування немає коштів у місцевих бюджетах. З фінансуванням пов'язана інша проблема – в частині РЛП відсутні адміністрації. В результаті, створений для ведення природоохоронної і туристично-рекреаційної діяльності заповідний об'єкт, не має чіткої стратегії свого розвитку і є малоефективним.

Станом на 1.01.2011 р. мережа ландшафтних парків Люблінського воєводства налічує 17 парків загальною площею 241 182,0 га. Це становить понад 9% території воєводства. На одного жителя тут припадає близько 0,11 га території, охопленої режимом охорони у ландшафтних парках. Варто зазначити що протягом 2000–2010 рр. площа ландшафтних парків зросла більш ніж на 10 042,6 га (близько 4,1%). Це відбулося завдяки розширенню площ парків.

Ландшафтні парки у Люблінському воєводстві значно відрізняються не лише за величиною й за структурою земель, що входять до їх складу (табл. 1).

Найбільшими ландшафтними парками у воєводстві є Скербешовський ЛП та ЛП “Янівські ліси” (площа понад 30 тис. га), а найменшими – Вжеловецький та Південнорозточанський парки (площа менше 5 тис. га.). У більшості парків понад 50% площі охоплюють ліси, що засвідчує про досить високий рівень їхньої природоохоронної цінності. Проте є низка парків, де понад 50% припадає на орні угіддя (Крчоновський, Щєбжешинський та Скербешовський). У Поліському ландшафтному парку майже 15% території охоплюють акваторії озер, а у Холмському – майже 10% забудовані землі.

Таблиця 1

**Площа ландшафтних парків Люблінського воєводства
станом на 01.01.2011 р., [23]**

Назва парку	Рік утворення	Загальна площа						
		Усього, га	у тім числі					
			ліси		рілля		поверхневі води	
га	%	га	%	Га	%			
Скербешовський	1995	35488,0	5173,0	14,6	29216,0	82,3	60,0	0,2
“Янівські ліси ”	1984	35095,0	27812,0	79,2	6898,0	19,7	324,0	0,9
“Сольська Пуща ”	1988	21305,0	18884,0	88,6	2394,0	11,2	27,0	0,1
Щєбжешинський	1991	20209,0	5625,0	27,8	13811,0	68,3	–	–
Холмський	1983	16457,0	8125,0	49,4	5358,0	32,6	160,6	1,0
“Підляський пролом Бугу”	1991	15511,0	3874,2	25,0	5420,6	34,9	463,1	3,0
Казимирський	1979	14961,0	3130,0	20,9	10039,0	67,1	441,0	2,9
Крчоновський	1990	12421,0	3075,0	24,8	9169,0	73,8	9,0	0,1
Стрілецький	1983	12026,0	7488,0	62,3	2053,0	17,1	40,0	0,3
“Ленчинське поозер'я ”	1990	11816,0	3781,0	32,0	6014,0	50,9	1182,0	10,0
Собіборський	1983	10000,0	8500,0	85,0	700,0	7,0	245,0	2,5
Краснобродський	1988	9390,0	5693,0	60,6	3636,0	38,7	61,0	0,6
Надвепрянський	1990	6261,0	2509,0	40,1	3481,0	55,6	127,0	2,0
Козловецький	1990	6121,0	5315,0	86,8	364,0	5,9	195,0	3,2
Поліський	1983	5113,0	380,0	7,4	3500,0	68,5	765,0	15,0
Вжеловецький	1990	4989,0	1916,0	38,4	2867,0	57,5	41,0	0,8
Південнорозточанський*	1991	4019,0	3100,0	77,1	727,0	18,1	52,0	1,3
Усього		241182,0	114380,2	47,4	105647,6	43,8	4192,7	1,7

* частина парку знаходиться у Підкарпатському воєводстві

Частина ландшафтних парків у Люблінському воєводстві створена ще наприкінці 70-их початку 80-их рр. ХХ ст (Казимирський, Холмський, Поліський, Собіборський), проте більшість утворена на початку 90-их рр. Останнім був відкритий ландшафтний парк “Скербешовський” у 1995 р. [24].

Порівняно з Люблінським воєводством у Львівській області мережа регіональних ландшафтних парків недостатньо розвинена. Так, у 2013 р. налічувалось лише чотири регіональних ландшафтних

парки загальною площею 47379,1 га. Це становить 2,2% території області, що в чотири рази менше, ніж у Люблінському воєводстві. На одного жителя тут припадає майже 0,01 га території, охопленої режимом охорони у регіональних ландшафтних парках. Цей показник у десять разів нижчий ніж у Люблінському воєводстві. Варто зазначити, що перші три РЛП (Знесіння, Верхньодністровські Бескиди, Надсянський) були створені в 90-х роках минулого століття, а четвертий регіональний ландшафтний парк Равське Розточчя був відкритий у 2007 р. і лише він входить до міжнародного біосферного резервату Розточчя. З Польської сторони до цього резервату входять також чотири ландшафтні парки (Південнорозточанський, Сольська Пуща, Краснобродський, Щебжешинський), що відіграють важливу роль у збереженні природи Розточчя.

Регіональні ландшафтні парки у Львівській області значно відрізняються не лише за величиною, й за структурою земель, що входять до їх складу (табл. 2), оскільки вони репрезентують різні природні області регіональних ландшафтних парків: Надсянський і Верхньодністровські Бескиди репрезентують Українські Карпати, Знесіння та Равське Розточчя, а Равське Розточчя – часково область Малого Полісся.

Таблиця 2

Регіональні ландшафтні парки Львівської області

Назва парку	Рік утворення	Загальна площа						
		Усього, га	зокрема					
			ліси		с/г землі		поверхневі води	
			га	%	га	%	Га	%
Знесіння	1993	312,1	88,9	29	-	-	1,7	0,05
Надсянський	1997	19428,0	10024,8	51,6	8334,6	42,9	1050,7	5,5
Верхньодністровські Бескиди	1997	8536,0	8536,0	100	-	-	-	-
Равське Розточчя	2007	19103,0	4482,7	24	12778,8	66,9	373,9	2
Усього		47379,1	23132,4		21113,4		1426,3	

Карпатські регіональні ландшафтні парки відзначаються високою лісистістю (більше 50 %) та низькою сільськогосподарською освоєністю території, натомість для Розточчанських парків типова висока антропогенна трансформація території, сільськогосподарські землі та землі під забудовою охоплюють більше 60 % їхньої площі. РЛП Знесіння є унікальним представником такої категорії природно-заповідного фонду, оскільки розташований в межах великого міста Львів і 45% його площі знаходиться під забудовою.

Кожен з регіональних ландшафтних парків у Львівській області має свою адміністрацію. Проте, якщо РЛП Знесіння є найменшим за площею, то організаційна структура і штат працівників є найкраще розвиненим серед ландшафтних парків. У цьому РЛП є служба охорони парку, еколого-освітній центр, проведено функціональне зонування території та екологічно-туристичні маршрути, здійснюються різноманітні екологічні акції та заходи. Діяльність цього парку є найближчою до діяльності ландшафтних парків Люблінського воєводства. У найбільших трьох регіональних ландшафтних парках є свої адміністрації, проте вони мають незначну кількість працівників. Це зазвичай директор парку, заступник, та бухгалтер, що відповідно, створює проблеми щодо ефективного виконання покладених на них функцій та подальшого розвитку. Для вирішення цієї проблеми потрібно збільшити фінансування цих установ і в законодавчому порядку чітко розписати штат працівників та їх повноваження.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У багатьох країнах ландшафтні парки – важлива складова об'єктів природно-заповідного фонду. У прикордонних регіонах України і Польщі мережа таких об'єктів налічує понад 20 об'єктів. Варто зазначити, що на сьогодні ця категорія ПЗФ краще розвинута у Польщі. Це пояснюється тим, що сама ідея охорони ландшафту у Польщі зародилася значно швидше, ніж у нас. Варто запозичити досвід функціонування і діяльності ландшафтних парків Люблінського воєводства, в яких ефективно поєднується збереження природи, рекреаційна діяльність та екологічно чисте традиційне господарство.

Список використаної літератури

1. Андрієнко Т. Л. Науково-методичне та нормативно-правове забезпечення створення та діяльності регіональних ландшафтних парків України / Т. Л. Андрієнко, Р. Я. Арап. – К. : ПоліграфЦентр, 2004. – 53 с.
2. Геренчук К.І. Природні парки – нова форма територіальної охорони природи на Україні та їх географічна межа / К.І. Геренчук, С. М. Стойко // Фізична географія та геоморфологія: міжвідом. наук. зб. - К. : "Вища школа", 1976. - Вип.15. – С. 3–8.
3. Закон України "Про природно-заповідний фонд України" від 16 червня 1992 р. // Екологічне законодавство України. – К. : Юрінком. 2001. – С. 206–235.

4. Стойко С.М. Концепція нової категорії охоронних територій – регіональних ландшафтних парків та їх соціально-екологічне значення / С.М. Стойко // Соціально-екологічні і економіко-правові аспекти розвитку заповідної справи на Україні. Тези доп. науково-практ. семінару, (м. Рахів, 17-19 березня 1992 р.) – Рахів, 1992. – С. 99–101.
5. Худоба В.В. Конструктивно-географічні засади оптимізації функціонування регіональних ландшафтних парків Західного Волино-Поділля : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. географічних наук : спец. 11.00.11 “Конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів” / В. В. Худоба. – Львів, 2013. – 20 с.
6. Baranowska-Janota M., Korzeniak G., 1991, *Zasady turystycznego uzytkowania i ochrony parków krajobrazowych*, Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej, Oddział w Krakowie, Krakow.
7. Baranowska-Janota M., 1986, *Kryteria charakterystyki parków krajobrazowych na potrzeby planowania przestrzennego*, Biuletyn Instytutu Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej 13, z. 11–12, s. 8–13.
8. Bogdanowski J., 1978, *Kształtowanie i ochrona krajobrazu w aspekcie rekreacji*, [w:] *Spoleczne potrzeby i uwarunkowania rozwoju turystyki i rekreacji w Polsce*, Zeszyt Naukowy nr 16, Wydział Turystyki i Rekreacji AWF w Krakowie.
9. Chmielewski T.J., 1990. *Parki krajobrazowe w Polsce. Metody delimitacji i zasady zagospodarowania przesrennego*. Wydawnictwo SGGW-AR, Warszawa
10. Czemerda A., Kucharski W.. 1979, *Parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu – nowe formy ochrony przyrody*, Aura, nr 4.
11. Czemerda A., Zabierowski K., 1977, *Motywy i program przestrzenny ochrony krajobrazu w Polsce*, Chronmy Przyrode Ojczyzta, z. 1.
12. Gacka-Grzesikiewicz E., 1985. *Koncepcja ochrony krajobrazu w waj. konińskim* – IKS Warszawa, s. 227.
13. Jagusiewicz A., 1972, *Siec parków krajobrazowych na obszarach Nizin Srodkowopolskich*, [w:] *Srodowisko naturalne wobec uprzemyslowienia i urbanizacji. Kraj. Niż. Polski*, Instytut Planowania Przestrzennego Politechniki Warszawskiej, PWN, Warszawa.
14. Jagusiewicz A., 1979, *System parków krajobrazowych w Polsce*, Instytut Urbanistyki i Planowania Przestrzennego Politechniki Warszawskiej, PWN, Warszawa – Łódz.
15. Kozłowski S., 1973. *Program ochrony krajobrazu Polski i jego pierwsze realizacje* – Ochrona przyrody, R. 38.
16. Nowak Z., 1963. *Ideowe i realizacyjne założenia Jurajskiego Parku Krajobrazowego* – Architektura, Warszawa, Nr. 8: 301–302.
17. Ptaszycza-Jackowska D., Baranowska-Janota M., 1996, *Przyrodnicze obszary chronione. Możliwosci uzytkowania*, Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej, Warszawa.
18. Radecki W.. 2002, *Aktualne problemy prawne parków krajobrazowych*, [w:] *Zarządzanie parkiem krajobrazowym w warunkach zrównoważonego rozwoju*, Zimniewicz K. (red.), Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznan.
19. *Sustainable Tourism in Protected Areas. Guidelines for Planning and Management*, 2002, Philips A. (red.), World Commision on Protected Areas, IUCN, Gland, Switzerland.
20. Szczęsny T., *Z problemów ochrony przyrody i krajobrazu* – Ziemia, ZG PTTK, 97–105.
21. Zawilińska B., 2007 *Możliwości rozwoju turystyki w parkach krajobrazowych Karpat Polskich w świetle idei zrównoważonego rozwoju*. Praca doktorska. Krakow.
22. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dziennikustaw.gov.pl/>
23. Rocznik statystyczny wojewódstwa Lubelskiego, 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lublin.stat.gov.pl/rocznik-statystyczny-województwa-lubelskiego-2013-799>.
24. Zespół Lubelskich parków krajobrazowych, 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parki.lubelskie.pl>.

Стаття надійшла до редколегії
29.01.2015 р.

УДК 502.51(282.247.322)

О. О. Цьось – старший викладач кафедри екології та охорони навколишнього середовища Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Екологічна оцінка якості поверхневих вод річки Турія

Роботу виконано на кафедрі екології та охорони навколишнього середовища ЧНУ ім. Лесі Українки

Здійснено дослідження екологічного стану річки Турія, проаналізовано якість води за блоками гідрохімічних показників, трофо-сапробіологічних та специфічних речовин токсичної дії. Отримані результати